

ЦРНОГОРКА.

ПРИЛОГ „ЦРНОГОРЦУ“ ЗА ЗАБАВУ, КЊИЖЕВНОСТ И ПОУКУ.

БРОЈ 7.

ЦЕТИЊЕ 21. АВГУСТА 1871.

ГОД. 1.

Моја биографија.

Ко ме роди? — Срб-Србеица
И Српкиња пука,
Посред многих, разноликих
Невоља и мука.

Гђе сам рођен? — у сеоцу
Незнану и худу
Тужне Босне, прекаљене
У јаду и труду.

Ког сам соја? — Српског соја
По срцу и крви,
Која чиста, бујна, жарка,
По жила' ми врви.

Дом гђе ми је? — Дом је мени
С јадранских обала,
До обртних у сјеверу
Океанских жала.

Ко ми браћа? — Сви Словени
На четири стране,
Били вјере буди које,
Ил' ма које гране.

Што сам душа? — Служит вјерно
Свом Словенском роду,
Част му штитит, права бранит,
Мр'јет му за слободу.

Ј. Судачић.

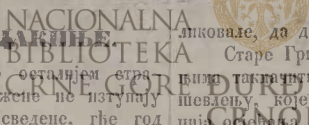
ЦРНОГОРКЕ ЈУДАКЦИЈЕ.

У Црној гори, као и по остацима старинама куда наш народ живи, живе не изгинулу из граница, у које су оне сведене, гђе год су се још патријархални живот и обичаји одржали и сачували.

Жена је у нашем народу поштована, не претворном поштом, која извири из срца и осјећања, а не из пуке неизкрене, а често и рогобатне форме; али жена код нас још у покорности напрема чојеку живи, и очитује се у свему само као другарица чојекова, којег је управи подвржена зато, што је од њега и по тијелу и по души слабомоћнија. Чојек па, код жена налази ону његу, која му олакшава теже трудога и мучнога живота, кроз који га прати вијерна му другарица, као његов аиђео хранитељ, и с њиме дијели добро и зло, миље и немље.

Овај одношај жена према људима, не смета ипак жени, да се она у пригоди не одликује, да и она не изнесе на углед природне своје моћи и врлине, те да се и она не узвиси на степен људке хвале и славе, дике и поноса.

Или иђе, или у нашој Црној гори има толико догађаја, у којима су се жене тако од-

ликоваде, да доиста заслужују вјечита спомена. Старе Грњиње и Ришкњиње могу се тек с њима такмичити у одважности и урођеном одушевљењу, које им у пресма буди најблагороднија својина. И поглед их на хероична дјела, на дјела неузра.

Ми смо уложили да та јунаштва сабирамо и побиљежимо, и да их у нашој „Црногорки“, објелодањујемо.

„Црногорка“ запаго може са поносом дикту својих сестара свијету на видик изнијети. може са поносом узвикнути:

„Ко ће с тобом? ко пред тобом?

„Црногорко „дико мила!“, —

У овиме биљешкама настојаћемо међутијем, да сваки догађај вјерно изцрпимо по живом народном предању, које у Црној гори као прави аманет од ђедова унуцади прелази у такој цјелини, да се често ријеч по ријеч не ијења и кроз вијекове не губи ни цитли првобитни облик препозједања.

Па зато, што овакове догађаје морано и сами пабирцити, гђе нам се згода и прилика појави, нијесмо у стању да их овде у хроноложком реду донашимо, него само кад једиога а кад другога, како нас на којег срећа нанесе.

И тако ћемо почети:

I. Плана Томашева.

Бјеше под љето оне године, кад је Дели-баша на Морачу војштво. *)

Силни овај херцеговачки злудумџар, прижи наредбу од великог везира из царева Стамбул-града, да освоји Морачу.

Имећу осталога нише му везир и ово, као што нам народна пјесма казује:

“Цару нема зевка ни узура,

“Док Морача сједи у каура:

“Куни војску хајде на кауре...”

Дели-баша оваку зановијед једва дочекао, покупио све под избор крајинишке Турке, па се с њима преко Дробњака спустио у Морачу тврду, а сам се принео врху на Ерзаћу, шатор разапео и на зеленој трави ноге подавно, и дугу свисцију запалио, па одатле се ирпо како му се ђеца Турци са горскијем лавовима потискују и кољу.

Ерџаци соколови дочекали Турке и побили се с њима мушки и јуначки, и најошље их из свога пјезда пошенили и пблосили, и њихових се глава до миле воље парубили.

У овом боју тешко се рани у десну руку, јунак Томаш Никוליћ, родом из Старче у горњој Морачи; па онако рањен приблије се за један грмен, да га душман Турци не би идили и онако осакатена посјекли.

Плана, Томашева вијерна љубав, уграбила међутијем чедо у наручје, и кад закла срце до скакала на газ води Ратњи, не би ли себе и дијете унијела, незнајући шта јој се с Томашом догодило.

Таман Плана у воду загазила, а цушта вода нарасла и замутила се, да бјеше на њу страха и погледати, а негљо ли на њу ударити.

Нариповић Зуко, турска на гласу, делија

и кришћанска крвопија, подпазио кићену брџанку у Риједи Ратњи, згодну и дивну као цету из горице вилу, па се за њом отиснуо па дебелиу ђогату и стигао је на сред воде, те њу заробио, а чедо јој крволочки у воду утопио.

Плана запомаже, а Томаш поизирали се изи грма, да види од кога је така помагања.

Али има шта и виђети.

Балија му Планиу ухватила и за – се на коњу турила. Само још њеколика тренутка, добар ће коњ да унесе Зука у своју дружину.

Томаш се осјети своје јаду и грдицу, па ни часа не почаси, него прибере сву јуначку снагу, те дугачку шарку на око намале, и куд омерно, онде слобором срећом и погодном.

Док Томашева пушка цакнула, свалило се силно туре у зелену траву, а Плана у тили час прискочила и посинјала с њега богато и убојно његово оружије.

У тај мах застало се друто туре са свијем зором и јуришем, да Планиу, или живу уграби, или да је на мјесту посјече, и тако да освети свог побратима Нариповић-Зука.

Али се Плана не пренала, него малом Зукочовом пушком одважно дочекала ону турску галију, па јуначки уждица и погодила га по сред-сриједи срца, те га с црном земљом саставила.

Овако се Црногорца знала у муци ићи и муци се отети; па ће се зато, Томаш и Томашева Плана спомињати све док и црцлог једног српца у животу буде.

У осталој свака се лако дознати може, да су се одма оне двије обрђане турске главе на онтром кољу затекле и на њем се разнати морале:

„Нек се знаде и нека се прича,

„Шта уради Томашева Плана.“

* * * * *

Саблн. *)

(С немач. по Вернеру, превео Стјепан Бузолић.)

Ој ти сабљо с л'јеве моје.

Одкуд јасне блјеске твоје?

Пријатељски поглед твој,

Охрабрје живот мој.

Урах! *)

“Уз бедру сам млад-јунака,

Одгуд свјетлост мојих зрика.

Слободну сам мужу штит:

С тог ми радост, с тог усхит.“

Урах!

Да, прост сам ти, сабљо мила.

Па с тог си ме та зашла.

С тог си драга срцу мом,

К'о љубовца другу свом.

Урах!

“Ја т' предадох, мој покоју,

Ту жељезну младост своју.

Хеј, да ми је прстен твој.

Кад ћеш по-ме, војно мој?..

Урах!

Нарна зора кад забјели,

Кад ли труб' звук весели,

1) Пјесник је снјевао ову пјесму на неколика часа пред самој смрти, која га нишла на бојно пољу. —

2) За усклиок: Урах! знаменљу сабље.

И топова чујеш рик,
Тад ће по-те љубавник.

Урах!

“Ој, блажена тог састанка!
За њим чезнем без престанка.
Ходи по-ме, злагни мој,
Мој ће вјеничк бити твој...”

Урах!

Што удараш о корице,
Сладка моја мјезвине?
Чем, челиче свјетли мој,
Дивљи, крвни звекет твој?

Урах!

“Ја ти звекнем добре воље,
Јер на бојно желим поље;
Одгуд мени дивљи вај,
Одгуд крвни немир тај...”

Урах!

Џе не хитај из ножице,
Шта ћеш тамо, невјестнице?
У корицама мирно стој,
Сад ће по-те драган твој.

Урах!

“Мој претене, дај не касни!
Периој си ти прекрасни,
Мрком крвцом обаетрг,
Гђе зна цвасти сама смрг!”

С мјеста давлен из обвоја,
Моја дико, зјено моја,

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

НЕСРЕТНИЦА.

Приписијетка од Ивана Тургенева.

(Истаквак.)

Сузана погледа за тијем полако мене, као да хтједје рећи: ето како сам побједила, пони-зила непријатеља. Још се један пут насмјени, и онда оде.

Рач је задуго сједно у наслоњачи не ми-чући се. Најзад као да се сјетно своје забо-рављене улоге, ослободи се, устане, куцне ме по рамену и страховито се насмије.

— Јесте л' видили, ха ха ха! Већ десет година живимо с том ђевојком и она још не зна, кад се шалим, а кад озбиљно говорим. Па и ви, драгајини, и ви као да ете у забуни, ха ха ха! Јаш ви непознајете старог Рача!

— Не, познајемте сада! помислих у себи са грозом.

— Непознајете ме, непознајете ме, вје-рујте, говораше он једнако пратећи ме у пред-собје. Ја сам добар човек, занста добар!

Ван ми сабљо, ван упут!
К' завичају крчи пут.

Урах!

“Нуста миља, пуста среће,
Кад се ширно коло креће!
Ко што жарког срца блјеск,
Железне је љубе трјеск!”

Урах!

Здраво храбри ви војинци,
Здраво дома заточници!
Кам ватрена ваша ћуд?
Разкрилите драгој груд.

Урах!

Досад она с љеве наше,
Како неким крадом сјаше;
Сад је видно врже Бог
У десницу војна свог.

Урах!

Утиснимо на уснице
Те жељезне невјестнице,
Пједов жарки, пједов свет:
Ко њу изда буд' проклет!

Урах!

А сад мила нек зајева,
Крјес за крјесом нек јој сјева!
Ширна зора, где! — засја. —
Челк-нево, ур!... урах!

Урах!

Опростим се и одем безобзира. Није ми годило код тога доброг човјека!

XIV.

„Да мрзе једно друго, то је јасно — ми-слио сам идући кући — тако је исто очевидно, да је он гнусан човек, а она напротив добра ђевојка. Но шта је међу њима? Због чега су тако огорчени? Шта значи оно пецкање њего-во? И како се наједан пут разви међу њима бура без велика повода!“

Сјутра дан ријешисмо ја и Фустов да и-демо у позориште да гледамо чувена вештака Шчепкина у парчету: „Разум доноси невољу.“ Тада је баш тек било допуштено, да се та весела игра Грибоједова смје представљати.

Послије преставе излазећи из позоришта сретнемо Виктора.

— Зар сте и ви били у позоришту? по-виче. Како вас ја то нијесам видио? Мило ми је што смо се нашли. Ви морате са мном на вечеру. Ходите!

Млади Рач бјеше јако весео. Његове кале

очи играху једнако. На образу је имао црвене млазеве.

— Од куд та радост? запита Фустов.

— Од куда? Погледајте.

Виктор нас поведе на страну и извуче из шпага мноштво банкнота од 5 и 10 рубаља, па их за тијем опет стрпа.

Фустов се чуђаше.

— Од кад се тако продобрио ваш отац.

Виктор се смијаше.

— Баш сте погодили! Није него... Јутрос сам искао од њега новаца. Уздао сам се у вашу ријеч. Но шта ми рече, шта мислите? „Што му драго, твоје ћу дугове исплатити до 25 рубаља. Чујете ли — до 25! Не, господине, ова ми је срећа од Бога.

— Да нијесте кога похарали, рече Фустов немарно.

Виктор се намршти.

— Све једно, ове сам новце добио од једнога официра, гардаша, који је јуче дошао из Петрограда. Чудно је то. Вриједно је, да вам приповедем. Хајдемо у ову гостионицу близу је, само два корака.

Нијесмо требали с њим поћи, но ми смо ипак пошли.

XV. NACIONALNA

У поменутој гостионици добијемо засебну собу. Ту вам је било и шампањера. Виктор нам приповедаше све потанко, како је добио новце од онога младог вардашког официра, који је истина од добре куће, али ограничена памети. Официр је играо на срећу њеко своје Вилхељмине, а Виктор на своју сопствену.

— И помислите, повиче Виктор. — ја сам имао само шест рубаља. Испочетка сам губио. Помислите у каквемо сам положају био, па онда на један пут се окрене срећа. Официр је био дошао у ватру и држао је карте тако, да сам му могао слаку видити. У кратко — ја му однесем 750 рубаља. Он је хтео још да игра, али ја нијесам био тако луд. Таку срећу не треба злоупотребљавати, мислио сам у себи, и стрпам новце у шпак и одем. И тако сад неморам мољакати мога оца и могу частити моје другове... Хеј, келнер, Шампања! Живиш, господо!

Купујемо се, писмо и смијасмо се, и ако нам се недонадзаше његова прича, управо био нам је неспособан. Он је то најзад и пријетио, па је наједан пут ућутао. Поче зевати, рече, да му се спава, поче грдити послужитеља, што

луда изодише, па онда наједан пут позивајући зашита Фустова:

— Је ли те, Александре Давидовићу, зашто ви мене презирете?

— Како то? одговори мој пријатељ мало изненађен.

— Како! Ја видим врло добро, да ви мене презирете, па и овај господин (показијући на мене) и он. Као шта сте ви бољи од мене! Ви сте гријешници као и ја. Јест, и гористе још. У мутној се води риба лови. Ви знате ту пословицу.

Фустов покрвени.

— Шта хоћете стијем да кажете? зашита га он.

— Хоћу да кажем то, да ја нијесам смијеп, и да ја видим шта се ради око мене. Ја провидим ваш одношај према јакој сестри. Ја немам ништа против тога. Све једно ми је. А и што би вам ја на пут стајао. Та моја је сестра, Сузана Ивановна и онако сама све већ проба... Али што ви мене презирете.

— Ви не знате, шта говорите, ви сте пјани, рече Фустов и узе свој огртач. — Мало час је преварио у карти једнога спрочашка, а сад опет буба, не зна ни сам шта, говораше Фустов гласно за себе.

Виктор се не мицаше.

— Преварио! А што сте пили шампањ, који ја плаћам карташкијем новцем. А као што би вам могло? Јесам ли ја што крив што у преломости Сузани Ивановне... “

— Муч! повиче Фустов, муч, или...

— Или — шта?

— Ви ћете већ видити шта! Оди Петре.

— Аха наш великодушни јунак бега. Нема воље, да чује истину. Та да, поразила га је истина.

— Хајде, Петре, рече опет Фустов, који је сада изгубио ову мирноћу своју. Шта ћемо овђе, код овога неваљалца.

— Овај неваљалац вас се не боји, чујете ли? викаше Виктор за нама — он вас презире, овај вас неваљалац презире! Чујете ли!?

Кад смо изишли на улицу ишао је Фустов тако брзо, да сам га једва мога стигни. На један пут стаде и пође натраг.

— Куда? запитам га ја.

— Треба видети, шта ће она будала... Пјан је, може сванута... Не иди за мнош. Видићемо се сјутра. С Богом!

Фустов ми стигше руку и оде брзо натраг у гостионицу.

(Наставиће се.)